

Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL
MERTHYR TYDFIL
County Borough Council

ADRODDIAD MONITRO BLYNYDDOL Y GYMRAEG AR GYFER 2024-5 CYNGOR BWRDEISTREF SIROL MERTHYR TUDFUL

Cynnwys

Adran	Tudalen
Adran 1 Cyflwyniad a Chrynodeb Gweithredol	
Cyflwyniad a Gweledigaeth	4-6
Crynodeb Gweithredol	7-8
Adran 2: Safonau'r Gymraeg	
Cefndir, Llywodraethu, Monitro	10-14
Materion yn Codi yn ystod y cyfnod adrodd	15-17
Cynnydd ar y Safonau Cyflawni Gwasanaethau	18-19
Cynnydd ar y Safonau Polisi	20-21
Cynnydd ar y Safonau Gweithredol	22-23
Gofynion data: Cwynion, Sgiliau Cymraeg, Hyfforddiant	24-26
Adran 3: Cynllun Strategol y Gymraeg	30-31
Nod Strategol 1 Plant a Phobl Ifanc	32
Nod Strategol 2 Y Gymuned	33-37
Nod Strategol 3 Y Gweithlu	38-39
Argymhellion a Chynllun Gweithredu	40-41

ADRAN 1

CYFLWYNIAD

A

CHRYNODEB GWEITHREDOL

**Y GYMRAEG YNG NGHYNGOR
BWRDEISTREF MERTHYR TUDFUL**

Cyflwyniad

Yn 2011, disodlwyd Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 gan Fesur y Gymraeg (Cymru) ac fel rhan o'r ddeddfwriaeth newydd, yng Nghymru, mae gan y Gymraeg statws cyfreithiol cyfartal â'r Saesneg a rhaid peidio â'i thrin yn llai ffafriol. Nid oes gofyn i gyrff cyhoeddus ddatblygu a rhoi Cynllun Iaith ar waith bellach ond rhaid iddynt gydymffurfio â set o Safonau'r Gymraeg yn lle hynny. Mae'r Safonau'n egluro sut y disgwylir i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd. Mae'r ddogfen hon yn nodi sut mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn bodloni'r safonau.

Derbyniodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd hwn yn amlinellu dyletswydd y Cyngor i fodloni Safonau statudol y Gymraeg a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Mae rhoi Safonau'r Gymraeg ar waith wedi'i gydbblethu â Strategaeth 5 mlynedd y Gymraeg, 2022-2025. Prif ffocws y Strategaeth hon yw datblygu defnydd a gwelededd y Gymraeg ar draws y Fwrdeistref Sirol. Rhaid darllen y Strategaeth ochr yn ochr â Chynllun Strategol y Cyngor ar gyfer y Gymraeg mewn Addysg gan fod y ddau gynllun yn cyd-derfynu ac mae gweithredoedd y naill yn cefnogi'r llall.

Ein Gweledigaeth

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful wedi ymrwymo i ddatblygu amgylchedd sy'n annog ei drigolion i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ryngweithio â'r Gymuned a'r Cyngor. Mae hefyd yn cefnogi ac yn pwysleisio'r angen i staff ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Ein gweledigaeth ym Merthyr Tudful yw: **#Shwmaeronment** – Bwrdeistref Sirol lle mae'r Gymraeg yn cael ei chlywed, ei siarad a'i dathlu ym mhob cefndir. Cefnogir hyn gan ein hegwyddorion cyffredinol:

- **Ardal/Area:** Byddwn yn dathlu ein hardal, ei diwylliant, ei threftadaeth a'r gweithgareddau masnachol sy'n ein gwneud yn llewyrchus, yn uchelgeisiol ac yn iach.
- **Budd/Benefit:** Byddwn yn dathlu manteision ein hiaith, hanes, treftadaeth a diwylliant. Byddwn yn galluogi pobl i ddatblygu eu sgiliau drwy'r economi, y gweithlu ac fel cyfle fel canolfan gymdeithasol!
- **Cynefin:** Byddwn yn dathlu'r lle rydym yn perthyn, ein cymuned gref, amrywiol a bywiog, ein pobl, a'n hunaniaeth gyfunol, gan hyrwyddo ein tirwedd leol.

Drwy ein gweledigaeth a'n hegwyddorion cyffredinol, rydym ni yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn cynllunio ac yn cefnogi hawliau ein trigolion, ein cymuned a'n gweithlu i ddefnyddio'r Gymraeg.

Yn ystod 2024-5, parhaodd y Cyngor â'i ymdrechion i roi gofynion Safonau'r Gymraeg ar waith, gan gydweithio'n agos â gwasanaethau i sicrhau eu bod i gyd yn cydymffurfio. Rydym wedi bod yn gweithio'n galed i godi ymwybyddiaeth o ofynion y Safonau, gan ddatblygu ein dull trwy ddau brif lwybr:

- **Safonau'r Gymraeg:** Codi Ymwybyddiaeth, Datblygu Dealltwriaeth a Monitro Cynnydd
- **Strategaeth y Gymraeg:** Creu ethos a diwylliant ac ymgysylltu â gweithgareddau cymunedol

Mae llawer iawn o waith wedi'i gwblhau ar draws ystod o gyfarwyddiaethau a amlinellir yn yr adroddiad hwn. Yn dilyn adolygiad o'n Polisi ar Hyrwyddo a Hwyluso Defnyddio'r Gymraeg yn Fewnol, ffocws allweddol ein gwaith fu cefnogi'r gweithlu i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith o ddydd i ddydd. Bydd fersiwn ddiwygiedig o'r polisi yn mynd gerbron y Cyngor ym mis Mehefin 2025. Y nod yw cynyddu'r cyfleoedd sydd ar gael i ddysgu'r iaith a hefyd meithrin hyder i'w defnyddio yn y

gweithle drwy ein Cynllun **#SiarterShwmaeronment**, sy'n cael ei dreialu ar draws tair cyfarwyddiaeth.

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i annog ei drigolion i ddefnyddio'r sgiliau Cymraeg sydd ganddynt, ac i greu amgylchedd lle maent yn teimlo y gallant ddefnyddio'r Gymraeg wrth ryngweithio â'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn gweithio'n agos gyda gwahanol fusnesau, sefydliadau'r trydydd sector a'r sector gwirfoddol, i'n helpu i gyflawni ein rhwymedigaethau i'r gymuned yn llwyddiannus o dan y ddeddfwriaeth.

Mae Adran 2 o'r adroddiad hwn yn nodi cynnydd Cyngor Bwrdeistref Merthyr Tudful tuag at gydymffurfio â'r Safonau yn ystod blwyddyn ariannol 2024-5 ac mae Adran 3 yn nodi'r cynnydd yn erbyn Strategaeth y Gymraeg. Rydym yn cydnabod ein bod wedi gwneud cynnydd ond mae gwelliannau i'w gwneud o hyd o ran gwella darpariaeth Cymraeg ein gwasanaethau.

Crynodeb Gweithredol

Datblygiadau Strategol wrth Hyrwyddo'r Gymraeg (2024–25)

Mae Grŵp Strategaeth y Gymraeg, dan arweinyddiaeth barhaus y Cyngor, wedi esblygu ymhellach yn ei rôl strategol. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys cynrychiolwyr o sefydliadau hyrwyddo iaith leol a chyrrff cyhoeddus gyda Swyddogion Iaith dynodedig.

Drwy gydol y cyfnod 2024-25, gwnaeth y Cyngor ymdrechion sylweddol o ran cyfathrebu fewnol gyda'r nod o feithrin diwylliant sy'n cefnogi ac yn hyrwyddo'r Gymraeg. Mabwysiadodd y Cyngor ddull cynhwysfawr, diwylliannol-wreiddiol a strwythuredig o ymgorffori'r Gymraeg ar draws ei weithlu a'i weithrediadau. Mae'r Cyngor yn rhoi pwyslais cryf ar weld y Gymraeg fel rhywbeth sy'n perthyn i bawb. Mae defnyddio ymgyrchoedd fel #Shwmaeronment a #Camaubach yn atgyfnerthu dull cynhwysol, ar lawr gwlad o newid. Mae ymdrechion fel ymadroddion Cymraeg mewn cylchlythyrau, arwyddion dwyieithog gweladwy, a boreau coffi yn creu diwylliant gweithle dwyieithog sy'n ymestyn i'r gymuned. Mae cyfathrebu mewnol cyson (e-byst, cylchlythyrau, diweddariadau mewnwyd) yn cadw'r Gymraeg yn weladwy. Mae defnyddio logo pwrpasol, gwasanaethau cyfieithu, a safonau cyfryngau digidol yn gwella'r presenoldeb dwyieithog ar draws llwyfannau.

Un datblygiad nodedig yn ystod y flwyddyn oedd cyflwyno menter beilot o'r enw **#SiarterShwmaeronment**. Mae'r rhaglen bwrpasol hon, wedi'i theilwra i dair cyfarwyddiaeth benodol, yn ceisio ymgorffori'r defnydd o'r Gymraeg yn fwy organig mewn gweithrediadau dyddiol. Er ei bod yn dal i fod yn ei chyfnodau cychwynnol, mae'r adborth cynnar wedi bod yn galonogol ac yn dynodi ymgysylltiad cynyddol. Mae fframwaith #SiarterShwmaeronment wedi dod â system haenog, fesuradwy (Efydd, Arian, Aur) ar gyfer cynnydd. Mae wedi darparu map ffordd clir ar gyfer ymgorffori'r Gymraeg mewn gweithrediadau dyddiol. Mae monitro gan Swyddog Polisi'r Gymraeg yn sicrhau atebolrwydd a momentwm cynaliadwy.

Ochr yn ochr â hynny, mae'r Cyngor wedi hyrwyddo cyfres o adnoddau i gefnogi swyddogion wrth ddefnyddio'r Gymraeg, ochr yn ochr ag ehangu ymwybyddiaeth o gyfleoedd dysgu proffesiynol. Mae cyfathrebu drwy'r bwletin Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid ac e-byst staff rheolaidd wedi codi proffil y ddarpariaeth hyfforddiant a gynigir gan Dysgu Cymraeg Sir Forgannwg, rhan o'r Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Dysgu Cymraeg, yn sylweddol. Mae'r strategaeth yn integreiddio dysgu ffurfiol ac anffurfiol drwy gyrsiau gorfodol, sesiynau blasu, a hyfforddiant ymwybyddiaeth. Mae'r gofyniad i bob aelod newydd o staff ymgymryd â chwrs cyflwyniadol 10 awr o'r Gymraeg yn dangos ymrwymiad sylfaenol i ddwyieithrwydd. Mae systemau cymorth fel gwirfoddolwyr sy'n siarad Cymraeg a rhwydweithiau cymorth cyfoedion yn hyrwyddo dysgu parhaus ac adeiladu capasiti.

Mae adnoddau a ddatblygwyd yn fewnol wedi cyfrannu at gynnydd mewn defnydd achlysurol o'r Gymraeg yn y gweithle, gyda newid amlwg mewn ymddygiad ieithyddol ar draws swyddfeydd. Ar ben hynny, mae cyflwyno modiwlau Ymwybyddiaeth Iaith newydd yn nodi cam allweddol wrth ymgorffori dealltwriaeth

hirdymor. Bydd holl staff o fewn cyfarwyddiaethau peilot #SiarterShwmaronment wedi cwblhau modiwl ar-lein deg awr y Cyngor erbyn diwedd cyfnod 2025–26.

Mae Tîm y Gymraeg yn gweithio'n uniongyrchol gyda chyfarwyddiaethau, gan deilwra adnoddau, cymorth a hyfforddiant i'w hanghenion gweithredol. Mae'r model cydweithredol hwn wedi'i roi ar waith yn llwyddiannus mewn meysydd fel Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid, Gwasanaethau Cymdeithasol, Dysgu, TGCh a Chaffael. Mae'r dull hwn yn sicrhau nad yw cydymffurfiaeth yn generig ond yn gyd-destunol, gan gynyddu perthnasedd ac effeithiolrwydd.

Mae cydweithio rheolaidd â'r tîm Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid wedi bod yn allweddol i fonitro a llywio cynnydd. Mae dull diwygiedig o ymdrin â sgiliau iaith - sy'n cyd-fynd â fframwaith CEFR a safonau'r Ganolfan Genedlaethol - yn cael ei integreiddio i ddeunyddiau recriwtio ac arolygon staff. Mae'r ymdrechion cydweithredol hyn i barhau drwy gydol 2025-26, gan gefnogi ymrwymiad parhaus i degwch ieithyddol a thwf sefydliadol.

Mae'r Asesiad Effaith Integredig (IIA) wedi'i gryfhau'n sylweddol i asesu effaith y Gymraeg yn well ar bolisi a gwneud penderfyniadau. Mae cynnwys ystyriaethau economaidd-gymdeithasol a chydaddoldeb yn yr Asesiad Effaith Integredig ochr yn ochr â chynllunio iaith yn dangos fframwaith llywodraethu cyfannol. Mae'r Polisi Cwynion a'r gweithdrefnau Adroddiad Blynnyddol wedi'u diweddarau yn sicrhau tryloywder a chydymffurfiaeth reoleiddiol.

Mae cymryd rhan weithredol mewn rhwydweithiau rhanbarthol a chenedlaethol fel Grŵp Deddf a Rhwydiaith yn dangos bod y Cyngor yn cadw ar y blaen â'r arferion gorau. Mae ymgysylltu â'r gymuned drwy ddigwyddiadau, partneriaethau ac ymgyrchoedd hyrwyddo yn helpu i osod y Cyngor fel arweinydd cymunedol ym maes hyrwyddo'r iaith.

Mae'r cydbwysedd rhwng arweinyddiaeth strategol, fframweithiau mesuradwy, datblygu'r gweithlu ac ymgysylltu â'r gymuned yn dangos model sy'n aeddfedu ac yn gynaliadwy ar gyfer cefnogi dwyieithrwydd.

ADRAN 2

SAFONAU'R GYMRAEG

ADRODDIAD CYNNYDD

Cefndir/Cyd-destun

Safonau'r Gymraeg:

Yn 2011, disodlwyd Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 gan Fesur y Gymraeg (Cymru) ac fel rhan o'r ddeddfwriaeth newydd, yng Nghymru, mae gan y Gymraeg statws cyfreithiol cyfartal â'r Saesneg a rhaid peidio â'i thrin yn llai ffafriol. Nid oes gofyn i gyrff cyhoeddus ddatblygu a rhoi Cynllun Iaith ar waith mwyach ond rhaid iddynt gydymffurfio â set o Safonau'r Gymraeg yn lle hynny.

Derbyniodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (CBSMT) ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd hwn yn amlinellu dyletswydd y Cyngor i fodloni Safonau statudol y Gymraeg a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Mae'r nodiadau cydymffurfio i'w gweld yma: [Hysbysiad Cydymffurfio Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful](#)

Mae'r Safonau'n egluro sut y disgwylir i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd. Mae'r adroddiad hwn yn nodi sut mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn bodloni'r safonau.

Sefydlodd y Mesur fframwaith cyfreithiol i osod dyletswydd ar rai sefydliadau i gydymffurfio â safonau ymddygiad ar y Gymraeg. Mae'r Mesur yn nodi y gall Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, bennu Safonau yn y meysydd canlynol:

1. Darparu Gwasanaeth
2. Llunio Polisi
3. Gweithredol
4. Hyrwyddo
5. Cadw Cofnodion

Nod y Safonau hyn yw:

- Gwneud yn glir i sefydliadau beth yw eu dyletswyddau mewn perthynas â'r Gymraeg.
- Sicrhau bod tegwch, cyfiawnder a hawliau i siaradwyr Cymraeg.
- Gwneud y gwasanaethau Cymraeg yn fwy cyson a gwella eu hansawdd.
- Sicrhau bod y Gymraeg yn ystyriaeth mewn polisi a deddfwriaeth.
- Gwneud hi'n gliriach i siaradwyr Cymraeg am y gwasanaethau y gallant ddisgwyl eu cael yn y Gymraeg.

Mae trefniadau ar gyfer cydymffurfio, monitro, hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg i'w gweld yma: [Y Gymraeg | Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful](#)

Atebolrwydd: Llywodraethu, Monitro a Gwerthuso

Mae Rhaglen y Gymraeg yn rhan o raglen waith Gwasanaethau Corfforaethol y Cyngor, gan gefnogi cydymffurfiaeth â'r Safonau a chyflawni'r:

- Cynllun Llesiant Corfforaethol, 2023-2028: Nod Llesiant: Merthyr Tudful Uchelgeisiol sy'n canolbwyntio ar ddysgu
- Llywodraeth Cymru Cymraeg 2050: Strategaeth Miliwn o Siaradwyr Cymraeg; Arwain mewn Gwlad Ddwylieithog
- Strategaeth y Gymraeg Merthyr Tudful, 2022-2027

Mae Safonau'r Gymraeg yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor lunio Adroddiad Blynyddol, mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol, sy'n ymdrin â'r ffordd y mae wedi cydymffurfio â'r Safonau Cyflawni Gwasanaethau, Llundio Polisiâu a Gweithredu a chyhoedduswyd yr Adroddiad Blynyddol yn unol â Safonau 158 a 164.

Mae'r adroddiad hefyd yn cyflwyno data ar y dangosyddion gofynnol fel a ganlyn:

- nifer y staff sydd â sgiliau Cymraeg (Safon 151).
- nifer y staff a fynychodd y cyrsiau hyfforddiant a restrir yn Safon 128 os cawsant eu cynnig yn y Gymraeg (Safon 152).
- canran y staff a fynychodd unrhyw gyrsiau a restrir yn Safon 128 (Safon 152). • nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a gategoreiddiwyd fel swyddi lle mae (i) sgiliau Cymraeg yn hanfodol; (ii) mae angen dysgu sgiliau yn Gymraeg ar ôl i rywun gael ei benodi i'r swydd; (iii) mae sgiliau Cymraeg yn ddymunol; neu (iv) nid yw sgiliau Cymraeg yn angenrheidiol (Safon 154).
- nifer y cwynion a dderbyniodd y Cyngor (Safon 150).

Monitro Cynnydd

Mae'r Cyngor yn cydnabod pwysigrwydd Safonau'r Gymraeg ac yn sicrhau ei fod yn cael y flaenoriaeth uchaf ar draws y Cyngor. Mae'n cydnabod bod angen cefnogaeth y Cyngor cyfan er mwyn gallu cynnig a hyrwyddo Gwasanaethau Cymraeg o'r cyswllt cyntaf.

Mae prosesau Perfformiad Corfforaethol y Cyngor yn cynnwys mesur y Gymraeg. Mae'r Gymraeg wedi'i hintegreiddio â Chynllun Llesiant Corfforaethol y Cyngor. O'r herwydd, caiff ei monitro ochr yn ochr â chynlluniau strategol allweddol eraill. Mae hyn yn golygu y bydd yr adroddiad blynyddol yn cael ei gymeradwyo gan y Cyngor.

Caiff y gwasanaeth ei fonitro drwy fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor. Mae hyn yn cynnwys

- adrodd yn rheolaidd i'r Tîm Rheoli Corfforaethol,
- trafodaethau rheoli risg gyda'r Swyddog Cydymffurfio

- a monitro Cynllunio Busnes drwy Benaethiaid Gwasanaeth a Chyfarwyddwr Corfforaethol.
- Defnyddir Grŵp Strategaeth y Gymraeg hefyd i graffu ar waith partneriaid.

Monitro'r gwaith o Gyflawni Gwasanaeth

Rolau a Chyfrifoldebau

O fewn y Cyngor, mae tîm y Gymraeg yn cynnwys Aelodau Etholedig, Rheolwyr Corfforaethol, yn ogystal â swyddogion traws-gyfarwyddiaeth. Mae Pencampwyr Adrannol ym mhob maes, yn ogystal â chynnwys swyddog datblygu'r Gweithlu a'r swyddog ecwiti, wedi caniatáu i'r tîm bach ond ymroddedig sy'n bodoli gael ei gefnogi ymhellach, gan sicrhau bod y Gymraeg yn gyfrifoldeb ar bawb, nid dim ond rhai. Mae Aelodau Etholedig a Swyddogion i gyd yn gweithio'n agos i sicrhau cydymffurfiaeth â'r Safonau ac i feithrin amgylchedd lle nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, a lle mae ein holl drigolion, aelodau o'n cymunedau a'n gweithlu yn teimlo'n gyfforddus ac yn ddiogel i ddefnyddio'r Gymraeg.

Goruchwyliaeth Strategol

- **Yn gyfrifol am y Gymraeg ar lefel wleidyddol:** Mae gan Aelod y Cabinet dros Addysg y Gymraeg yn ei bortffolio. Yn 2024/25, gweithredodd yr aelod cabinet hefyd fel Pencampwr y Gymraeg - mae'r elfen hon yn destun newid bob blwyddyn ddinesig. **Yn gyfrifol am y Gymraeg ar lefel strategol:** Cyfarwyddwr Addysg - Arweinydd Rheolaeth Gorfforaethol; Pennaeth Gwasanaeth - Cyflawniad a Llesiant.

Cyflawni Gweithredol

- **Yn gyfrifol am roi'r safonau ar waith o ddydd i ddydd ac yn gweithredu fel pwynt cyswllt ar gyfer trafod yr adroddiad:** Bydd cyflawniad gweithredol yn cael ei fonitro trwy uwch dîm arweinyddol y Cyngor a grwpiau llywio neu rwydweithiau rheolwyr perthnasol.
- Mae Swyddog Polisi'r Gymraeg (SIP) yn cymryd cyfrifoldebau allweddol dros gefnogi a chyflawni. (Strategaeth a Safonau'r Gymraeg)
- Cynhelir ymarfer siopwr cudd sy'n bwydo i gynlluniau gwasanaeth ar gyfer gwella.
- Mae'r Gymraeg (fel gwasanaethau eraill) yn cyd-fynd â phrosesau rheoli perfformiad y Cyngor.
- Mae uwch arweinwyr yn cael diweddariadau rheolaidd ynghyd â heriau ynghylch gweithredu.
- Bydd newidiadau gweithredol penodol yn cael eu hymgorffori mewn cynlluniau darparu gwasanaethau. O ganlyniad, bydd hyn yn cael ei fonitro drwy'r

llywodraethu presennol. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys bod yn rhan o ymarferion hunanasesu sy'n bwydo'r broses graffu.

- Bydd gwersi a ddysgwyd ac arfer gorau yn cael eu rhannu ar draws y Cyngor drwy'r broses hon.
- Mae'r broses benodi yn cynnwys dadansoddiad o ofynion ieithyddol pob swydd. Mae rheolwyr yn cwblhau asesiad o bob rôl, gan gynnwys natur y rôl a'r ddarpariaeth bresennol o fewn y gwasanaeth. Caiff yr asesiad hwn ei werthuso gan dîm rheoli corfforaethol y Cyngor cyn symud ymlaen i gyfweiliad.
- Mae offeryn monitro newydd wedi'i ddatblygu i gefnogi camau gweithredu. Bydd hwn yn cael ei ddefnyddio ymhellach dros y flwyddyn ariannol nesaf.

Mae aelodau eraill y tîm yn cynnwys:

- Arweinydd Strategol ar gyfer Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP)
- Pencampwyr Tîm Adrannol
- Ein ffynhonnell gymorth ar gyfer cyfieithu – Soar.
- Swyddog Ecwiti (Tîm Llywodraethu).
- Swyddog Datblygu'r Gweithlu yn cefnogi'r broses o Arwain Gwlad Ddwyeithog

Monitro a Gwerthuso Partneriaethau

Mae Grŵp Strategaeth y Gymraeg, dan gadeiryddiaeth yr Aelod Etholedig, yn ymgysylltu â gwahanol randdeiliaid, gan gynnwys Cadeirydd y Fforwm Sirol, i gefnogi'r prosesau hunanwerthuso a monitro, gan sicrhau bod cynnydd yn erbyn y targedau o fewn Strategaeth y Gymraeg.

Mae Pennaeth y Gwasanaeth a'r Swyddog Iaith yn gweithio ar draws yr ystod o gyfarwyddiaethau, yn ogystal â gyda phartneriaid allanol i ddatblygu a rhoi Strategaeth y Gymraeg a Safonau'r Gymraeg ar waith. Mae gweithio mewn partneriaeth i gefnogi'r gwaith o roi Strategaeth y Gymraeg a Safonau'r Gymraeg ar waith yn cynnwys - ond heb fod yn gyfyngedig i:

- Y Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Dysgu Cymraeg,
- Menter Iaith a Chanolfan Soar
- Dysgu Cymraeg Sir Forgannwg
- RhaG
- Mudiad Meithrin
- Yr Urdd
- Y Coleg, Merthyr Tudful
- Consortiwm Canol y De
- Comisiynydd y Gymraeg

Cymeradwyo'r Adroddiad

Caiff yr adroddiad ei gymeradwyo drwy broses ddemocrataidd y Cyngor.

Trefn Gwyno

Bydd cwynion neu bryderon ynghylch y Gymraeg yn dilyn yr amserlenni a'r camau a amlygir ym mholisi cwynion y Cyngor. Bydd y Cyngor yn sicrhau bod y swyddogion ymchwilio yn ymgynghori ag unrhyw ddeddfwriaeth berthnasol cyn pennu a yw'r awdurdod neu'r maes gwasanaeth wedi gweithredu yn unol â gofynion deddfwriaethol neu yn unol â pholisïau a gweithdrefnau cymeradwy. Mae gweithwyr y Cyngor wedi'u hyfforddi i ddelio â chwynion am Safonau'r Gymraeg ac mae'r holl staff yn ymwybodol o'u dyletswyddau drwy sesiynau ymwybyddiaeth staff rheolaidd, sesiynau anwytho a hyfforddiant parhaus fel rhan o'r Rhaglen Datblygu'r Gweithlu. Bydd gweithwyr y Cyngor yn defnyddio'r Hysbysiad Cydymffurfio - Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (a gyhoeddwyd 30/09/2015) a'r Cod Ymarfer ar gyfer Safonau'r Gymraeg (rheoliadau 2015) i ddod o hyd i'r deunydd angenrheidiol i ddelio â'r gŵyn. Mae cymorth ar gael i staff sy'n derbyn cwyn sy'n ymwneud â'r safonau gan y Swyddog Polisi'r Gymraeg. Gellir dod o hyd i'r broses a'r polisïau yma:

[Trefn Gwyno, Sylwadau ac Adborth Cwsmeriaid | Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful](#)

[Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol](#)

Materion yn codi yn ystod y cyfnod adrodd

Hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg

Dull newydd o weithredu, datblygu a mewnosod:

Mae'r dull o weithredu, datblygu ac ymgorffori Safonau'r Gymraeg wedi'i adnewyddu yn dilyn cymryd rhan yn rhaglen Arwain Gwlad Ddwyeithog ar gyfer y sector cyhoeddus.

Mae hyn wedi cymryd y ddau fformat:

- **Rhaglen y Gymraeg:** Creu ethos a diwylliant ac ymgysylltu â gweithgareddau cymunedol
- **Safonau'r Gymraeg:** Codi Ymwybyddiaeth, Datblygu Dealltwriaeth a Monitro Cynnydd

Rhaglen y Gymraeg: Creu ethos a diwylliant

Mae'r Cyngor wedi datblygu Rhaglen y Gymraeg wedi'i strwythuro gan ddefnyddio'r model 'Arwain Gwlad Ddwyeithog' ar gyfer newid. Mae hyn yn canolbwyntio ar naratif cyfathrebu allweddol sy'n

- Gyda'n gilydd
- Rydym yn gallu
- Cymryd camau bach

A thrwy ein gweledigaeth o **#Shwmaeronment**, gallwn ddod â'r weledigaeth yn fyw trwy egwyddorion allweddol

- Ardal
- Budd
- Cynefin

a fydd yn cael ei ddathlu.

Mae'r model hwn yn grymuso pawb i weithredu drwy **#smallstepscamaubach/** ac yn adeiladu'r diwylliant a'r ethos bod y Gymraeg yn perthyn i bob un ohonom.

Mae cyflwyno ein dull **#SiarterShwmaeronment**, sy'n cael ei dreialu ar draws 3 chyfarwyddiaeth, wedi gweithredu fel 'galwad i weithredu', gan ganiatáu i'r Cyngor ymgorffori'r Gymraeg yn fwy effeithiol ac ystyrlon ar draws y Cyngor. Mae'n nodi targedau clir a mesuradwy sy'n ymgorffori Safonau'r Gymraeg ac yn meithrin mwy o ddefnydd o'r Gymraeg yn y gweithle. Mae wedi'i gyflwyno mewn tair cyfarwyddiaeth i

ddechrau – Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid, Dysgu, a Gwasanaethau Cymdeithasol (Plant) gyda chynnydd yn cael ei fonitro'n weithredol gan y WLPO.

Mae'r fframwaith wedi'i strwythuro o amgylch dull haenog o Efydd, Arian ac Aur. Mae'r tair cyfarwyddiaeth yn gweithio tuag at gyflawni'r haen Efydd erbyn Haf 2025 gyda'r nod o symud ymlaen wedyn i Arian. Y nod hirdymor yw cyflwyno'r #SiarterShwmaeronment ar draws holl gyfarwyddiaethau'r Cyngor.

Mae adnoddau i gefnogi cyfarwyddiaethau i ddatblygu eu diwylliant a'u hethos drwy newidiadau amgylcheddol, yn ogystal â datblygu sgiliau iaith, hefyd wedi'u datblygu.

Mae'r diwylliant a'r ethos yn cael eu hymestyn y tu hwnt i'r swyddfa drwy ymgysylltu â digwyddiadau a gweithgareddau cymunedol. Gellir gweld y gweithgaredd hwn yn yr adran cynnydd ar Strategaeth y Gymraeg.

Rhaglen y Gymraeg: Codi Ymwybyddiaeth a Datblygu Dealltwriaeth

Mae'r Cyngor yn cydnabod y trosiant parhaus o weithwyr a recriwtio gweithwyr newydd. Mae wedi mabwysiadu rhaglen o godi ymwybyddiaeth a datblygu dealltwriaeth, gan sicrhau bod yr holl safonau'n cael eu rhoi ar waith, eu hymgorffori a'u cynnal ar draws y Cyngor.

• Codi Ymwybyddiaeth

Mae rhaglen o godi ymwybyddiaeth wedi sicrhau bod Strategaeth a Safonau'r Gymraeg yn uchel ar yr agenda ar draws pob cyfarwyddiaeth. Mae hyn wedi cynnwys

- Ailosodiad i sicrhau dealltwriaeth glir gan bawb o'r weledigaeth
- Amlinelliad o'r disgwyliadau, y blaenoriaethau a'r targedau
- Trafodaethau a chyflwyniadau ar gynnydd gan y Tîm Rheoli Corfforaethol
- Trafodaethau a chyflwyniadau ar gynnydd gan yr Uwch Dîm Arweinyddol
- Grymuso camau gweithredu drwy gyflwyno a pheilota #SiarterShwmaeronment, gyda chanllaw i reolwyr cysylltiedig
- Dull cyfathrebu newydd drwy'r 3 egwyddor allweddol Ardal, Budd a Chynefin (ABC) a 'Gyda'n gilydd gallwn gymryd #camaubach'
- Datblygu archwiliad sgiliau gyda'r Gyfarwyddiaeth Perfformiad Pobl a Thrawsnewid yn unol â dulliau'r Ganolfan Genedlaethol
- Gweithio gyda phartneriaid cymunedol a chenedlaethol i ddeall y math o hyfforddiant/cyrsiau sydd ar gael

• Datblygu Dealltwriaeth

Er mwyn cael dealltwriaeth fanylach o 5 maes y safonau a gwella sgiliau aelodau'r tîm, mae amrywiaeth o waith wedi'i gwblhau. Mae hyn yn cynnwys

- Gweithio ochr yn ochr â thimau gwasanaeth i asesu anghenion penodol i feysydd cyfarwyddiaeth
- Datblygu adnoddau i gefnogi'r gwahanol safonau darparu gwasanaethau
- Ymateb i ymholiadau gan gyfarwyddiaethau ar draws y cyfarwyddiaethau i gefnogi eu datblygiad a'u dealltwriaeth
- Darparu cyfleoedd i aelodau'r tîm ymgymryd â gwahanol gyfleoedd dysgu a datblygu anffurfiol a ffurfiol
- Hyfforddiant ar safonau penodol
- Datblygu rhaglen ymwybyddiaeth newydd, sydd wedi cael statws gorfodol fel rhan o'r dull datblygu'r gweithlu
- Marchnata a darparu cyfleoedd i aelodau'r tîm gymryd rhan mewn cyrsiau ffurfiol neu raglenni preswyl
- Datblygu adnoddau sy'n canolbwyntio ar y 5 safon uchaf i bawb, yn enwedig o ran safonau gwasanaeth (cyfathrebu) - ffôn a derbynfa, cyfryngau cymdeithasol, Logo'r Cyngor, dogfennau cyhoeddus a gohebiaeth
- Datblygu logo #Shwmaeronment newydd i'w ddefnyddio ar gefndiroedd ac e-byst
- Adolygiad o'r wefan allanol a'r fewnwyd fewnol
- Cyfathrebu a marchnata parhaus ar gyfer digwyddiadau cymunedol
- Datblygiad 'Cornel Cymraeg' yn y Cylchlythyr Perfformiad a Thrawsnewid Pobl
- Ymgysylltu â Phartneriaeth Addysg Busnes Gyda'i Gilydd i hyrwyddo'r iaith
- Cyfathrebu rheolaidd â holl aelodau'r tîm drwy e-bost yn tynnu sylw at gyfleoedd, adnoddau a safon yr wythnos.
- Diweddarau'r Asesiad Effaith Integredig, gan gyd-fynd â'r fframwaith Polisi.

Gweithio ar draws y Gyfarwyddiaeth

Mae tîm y Gymraeg wedi gwneud llawer iawn o gynnydd wrth weithio gyda gwahanol dimau a chyfarwyddiaethau gwahanol dros y flwyddyn ddiwethaf i sicrhau cydymffurfiaeth a mwy o ddealltwriaeth ac ymwybyddiaeth fanwl o'r Safonau a defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. Mae'r canlynol yn amlinellu'r gwaith gyda chyfarwyddiaethau gwahanol a'r safonau cysylltiedig. Mae esboniad pellach o'r gwaith yn yr adran safonau benodol:

- Perfformiad Corfforaethol - Llywodraethu - Safonau 88-90
- Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid - Safonau 127-33
- Caffael - Safonau 76-82
- TGCh - Safonau 121-126
- Gwasanaethau Cymdeithasol (Plant)
- Dysgu

Cynnydd: Safonau cyflawni gwasanaethau

Cyd-destun

Mae Mesur y Gymraeg yn nodi bod “safon cyflawni gwasanaethau” yn golygu safon sy'n ymwneud â gweithgaredd cyflawni gwasanaethau ac sydd â'r bwriad o hyrwyddo neu hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg, neu o weithio tuag at sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, pan gyflawnir y gweithgaredd hwnnw. Mae'n parhau i nodi bod “gweithgaredd cyflawni gwasanaethau” yn golygu unigolyn (a) sy'n darparu gwasanaethau i unigolyn arall, neu (b) ymdrin ag unrhyw unigolyn arall mewn cysylltiad â darparu gwasanaethau, naill ai i'r unigolyn arall hwnnw, neu i drydydd person.

Cynnydd

	Safonol	Cynnydd a Datblygiad
Galwadau ffôn a wneir ac a dderbynnir gan gorff	Safonau 8-11; 18-19	Nodiadau atgoffa ac adnoddau i gefnogi gweithwyr yn dilyn monitro cydymffurfiaeth
Corff yn derbyn ymwelwyr yn ei adeiladau	64-68	Cymorth ar gyfer ymateb i ymwelwyr Adnoddau i'w harddangos Monitro cydymffurfiaeth yn barhaus
Dynodi Swyddog Corfforaethol y corff	83	Mae adnoddau newydd ar gyfer y logo corfforaethol, cefndir Teams a gwybodaeth e-bost wedi'u cynhyrchu ar gyfer staff.
Safonau sy'n ymwneud â chorff sy'n cynnal cyfarfodydd nad ydynt ar agor i'r cyhoedd	25B- 26B; 28-29B	Codi ymwybyddiaeth ymhlith gweithwyr a allai gynnal cyfarfodydd o'r fath.
Cyfarfodydd, digwyddiadau cyhoeddus, cyhoeddusrwydd, cyhoeddiadau gan gynnwys gwefannau	29-59	Mae ymwybyddiaeth bellach o wasanaeth cyfieithu'r Cyngor wedi'i hamlinellu. Mae'r Cyngor yn defnyddio gwasanaethau cyfieithu i gefnogi ei ymdrechion i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys ➤ Cyfathrebu Ysgrifenedig Mae gan bob aelod o'r tîm fynediad at wasanaeth cyfieithu drwy offeryn ar-lein mewnol. Mae Soar yn gwneud hyn drwy wasanaeth dan gontract. ➤ Cyfieithu ar y pryd Lle mae cyfarfodydd allanol neu fewnol yn gofyn am ddefnyddio gwasanaethau cyfieithu, darperir y rhain gan wahanol ffynonellau. Mae gan bob cyfarfod Strategaeth y Gymraeg, gan gynnwys Fforwm y Gymraeg mewn Addysg, ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd. Darperir hyn

		hefyd ar gyfer cynadleddau/cyfarfodydd yn unol â'r canran a bennir yn y safonau. Codi ymwybyddiaeth ac adnoddau i gefnogi cyhoeddusrwydd
Dyfarnu Contractau	76-82	Gyda newidiadau i weithdrefnau caffael, mae'r tîm wedi bod yn gweithio gyda Swyddog Polisi'r Gymraeg i sicrhau cydymffurfiaeth. Mae cyngor yn cael ei geisio gan Swyddfa'r Comisiynydd i gefnogi'r maes hwn. Mae hwn yn faes sy'n cael ei weithredu'n barhaus oherwydd newidiadau polisi Llywodraeth Cymru.

Cynnydd: Safonau Llundio Polisi

Cyd-destun

Mae'r safonau llundio polisi yn ymdrin â'r ffordd y mae sefydliad yn ystyried effeithiau ei benderfyniadau polisi ar y Gymraeg.

Trefniadau ar gyfer penderfyniadau polisi: Asesiad Effaith Integredig (IIA)

Yn unol â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf), mae'r Cyngor wedi datblygu Asesiad Effaith Integredig (IIA). Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn cynnwys asesiad effaith cydraddoldeb yn unol â gofynion Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Cymru) 2011 a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae'r Asesiad Effaith Integredig bellach yn asesu yn erbyn ein dyletswydd economaidd-gymdeithasol. Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn cyd-fynd ag adroddiadau i'r Cabinet a'r Cyngor fel rhan o'r broses o wneud penderfyniadau. Cyhoeddir Asesiad Effaith Integredig ar wefan y Cyngor ynghyd â'r adroddiad Cabinet neu Gyngor perthnasol.

Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn cefnogi'r Cyngor i ddangos sut mae'n cynllunio, darparu a monitro gwasanaethau yn unol ag egwyddor datblygu gynaliadwy a sut mae'n ceisio gwella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Merthyr Tudful, nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol drwy:

- Feddwl am effaith hirdymor ein gwaith ar bobl ym Merthyr Tudful.
- Mabwysiadu dull integredig o ymdrin â gwasanaethau, gan edrych ar yr effaith y gallai ein gwaith ei chael ar wasanaethau a sefydliadau eraill.
- Cynnwys pobl yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnyn nhw.
- Gweithio gydag eraill i ddod o hyd i atebion cydweithredol.
- Deall achosion sylfaenol problemau a'u hatal rhag digwydd.

Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn ymgorffori Amcanion Lles y Cyngor, yr Egwyddor Datblygu Gynaliadwy, Cydraddoldeb, y Gymraeg, a Bioamrywiaeth, i gefnogi i wneud penderfyniadau effeithiol a sicrhau cydymffurfiaeth. Mae'r Asesiad Effaith Integredig wedi'i ddiweddarau ymhellach eleni i sicrhau ein bod yn asesu ein dyletswydd economaidd-gymdeithasol. Mae'r Asesiad Effaith Integredig yn sicrhau cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth ganlynol:

- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011.
- Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.
- Adran 6 o Ran 1 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
- Dyletswydd gymdeithasol-economaidd (Adran 1 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010).

Cynnydd

	Safonol	Cynnydd a Datblygiad
Safonau sy'n ymwneud ag ystyried effeithiau penderfyniadau polisi corff ar y Gymraeg	88-97	Mae'r Cyngor wedi adolygu ei broses Asesu Effaith Integredig (IIA) yn dilyn adolygiad o gydymffurfiaeth ac i sicrhau ei bod yn parhau i fod yn addas at y diben. Fel rhan o'r adolygiad hwn, rhoddwyd sylw i gryfhau'r adran ar y Gymraeg i wella cydymffurfiaeth â'r safonau. Mae'r Asesiad Effaith Integredig wedi'i ddiweddaru (ym mis Ebrill 2025) bellach yn cynnwys fframwaith mwy cadarn ar gyfer asesu effaith bosibl cynigion ar y Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys canllawiau cliriach ar werthuso a allai cynigion gael effaith andwyol neu effaith gadarnhaol ar y Gymraeg, yn ogystal â sicrhau bod ystyriaeth briodol yn cael ei rhoi i gyfleoedd i hyrwyddo ei defnydd a'i gwelededd. Mae'r diweddariadau hyn yn adlewyrchu ymrwymiad parhaus y Cyngor i gefnogi a diogelu'r Gymraeg ar draws pob maes polisi a gwneud penderfyniadau. Bydd effeithiolrwydd yr Asesiad Effaith Integredig wedi'i ddiweddaru hyn yn cael ei gyflwyno yn yr adroddiad blynyddol nesaf.

Polisiâu sydd wedi'u hadolygu

Mae'r polisiâu canlynol wedi cael eu hadolygu/eu diwygio

- Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol - mae'r diwygiadau bellach ar waith

Mae'r polisiâu canlynol yn cael eu hadolygu a byddant yn mynd gerbron y Cyngor yn y cyfnod adrodd nesaf.

- Defnyddio'r Gymraeg yn Fewnol
- Polisi digwyddiadau
- Polisi grantiau

Mae fframwaith adolygu polisi yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd i gefnogi gweithdrefnau monitro.

Safonau gweithredol

Cyd-destun

Yn gyffredinol, mae'r safonau gweithredol yn ymwneud â sut mae sefydliad yn mynd ati i ddatblygu ei ddefnydd ei hun o'r Gymraeg, a hefyd sut mae'n galluogi ac yn hwyluso defnydd staff o'r iaith.

Cynnydd

	Safonol	Cynnydd a Datblygiad
Safonau sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff	98	Mae Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn Fewnol wedi cael ei adolygu yn unol â'r dulliau newydd sy'n cael eu mabwysiadu gan y Cyngor a'r cynnydd a wnaed gyda defnyddio'r Gymraeg ar draws y sefydliad. Mae hyn yn cynnwys: 1. Creu ethos a diwylliant 2. Gwybodaeth, canllawiau a chymorth 3. Dewis iaith 4. Llunio polisiau 5. Dogfennau polisi 6. Cyfarfodydd 7. Recriwtio 8. Sgiliau Cymraeg 9. Hyfforddiant 10. Dangos y gallu i siarad Cymraeg 11. Cyfathrebu Bydd y Cyngor yn ystyried hyn ym mis Mehefin 2025.
Safonau sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff	105-111	O ganlyniad i godi ymwybyddiaeth fewnol, mae pob polisi o fewn y safonau hyn bellach ar gael i gydweithwyr yn fewnol yn y Gymraeg a gellir dod o hyd iddynt ar yr Hwb Staff.
Safonau sy'n ymwneud â chwynion a disgyblu staff	112-119	Codi ymwybyddiaeth o'r safonau perthnasol gyda'r tîm Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid
Safonau sy'n ymwneud â'r fewnrwyd	121-126	Mae hwn yn faes i'w ddatblygu o fewn y Cyngor. Mae gohebiaeth wedi'i chyhoeddi i bob tudalen fewnrwyd newydd fod yn ddwyieithog, gyda'r ddwy iaith yn cael eu trin yn gyfartal. Fodd bynnag, mae rhywfaint o waith i'w wneud i sicrhau bod pob elfen yn cydymffurfio oherwydd yr oedi a rhai tudalennau cyn y gyfraith. Mae rhaglen

		addasu ar y gweill ac yn cael ei monitro trwy'r rhaglen fonitro fewnol.
Corff sy'n datblygu sgiliau Cymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu (127-135)	127	Mae'r ffordd y mae'r Cyngor yn asesu sgiliau Cymraeg wedi'i diweddaru yn unol â'r Fframwaith Cyfeirio Ewropeaidd Cyffredin ar gyfer leithoedd (CEFR). Bydd hwn yn cael ei gyflwyno yn y flwyddyn ariannol 2025-26. O'r herwydd, bydd angen cyfnod o drawsnewid i alinio casglu data. Mae archwilio'r sgiliau hyn wedi'i gwblhau gyda'r tair cyfarwyddiaeth yn cynnal peilot o'r #SiarterShwmaeronment.
	132	Mae dau fodiwl ymwybyddiaeth iaith e-ddysgu newydd wedi'u cyflwyno a'u gosod o fewn y fframwaith gorfodol. Mae un modiwl wedi'i ryddhau yn chwarter 4 2024-25, gyda'r modiwl nesaf i'w ryddhau yn chwarter 2 2025. Bydd adroddiad ar hyn yn rhan o'r adroddiad blynyddol nesaf. Lle maent wedi'u cwblhau hyd yma, mae ymatebion cadarnhaol wedi'u derbyn. Nod y cwrs yw cynyddu dealltwriaeth a gwerthfawrogiad o'r Gymraeg, gan helpu gweithwyr i ymgysylltu â'r iaith a chadw at y safonau.
	133	Mae'r rhaglen anwytho ar gyfer gweithwyr newydd wedi'i diweddaru i gynnwys yr elfennau allweddol a amlinellir yn Safon 133. Bydd adrodd ar hyn yn rhan o'r adroddiad blynyddol nesaf.
	130-133	Mae pob gweithiwr wedi cael amlinelliad o gyfleoedd dysgu ffurfiol ac anffurfiol. Caiff y rhain eu cyfleu'n rheolaidd drwy fwletinau, Facebook a negeseuon e-bost staff.

Cwynion

Fel y nodwyd uchod, mae'r polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol wedi'i ddiweddarau ym mis Chwefror/Mawrth 2024 i sicrhau cydymffurfiaeth.

Ni dderbyniodd Adran Gwynion y Cyngor **unrhyw gwynion ffurfiol** mewn perthynas â'r Gymraeg yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2024 – 31 Mawrth 2025.

Sgiliau Cymraeg y Gweithwyr

(ar sail y cofnodion a gedwir yn unol â safon 151)

Mae'r canlynol yn amlinellu cofnod Sgiliau Cymraeg ar draws y Cyngor. Mae'r data hwn yn seiliedig ar fframwaith mewnol. Mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen i roi system fwy cadarn ar waith ac alinio'r fframwaith â fframwaith CEFR. Bydd hyn yn rhan o'r argymhellion a'r cynllunio gweithredu ar gyfer 2025-26.

Sylwebaeth

- Mae nifer gyson o weithwyr â sgiliau Cymraeg lefel uchel (e.e., "Pob deunydd gwaith"/"Rhugl") dros y tair blynedd diwethaf.
- Mae cyfran sylweddol o staff yn parhau i fod â "Dim sgiliau" neu sgiliau lefel isel ar draws gwrando, siarad, darllen ac ysgrifennu.
- Yn 2024/25, nododd tua 28–36% o staff "Dim sgiliau", yn dibynnu ar y maes sgiliau.
- Gwelliannau bach a welwyd mewn categorïau sgiliau sylfaenol ac arferol, sy'n dynodi datblygu sgiliau'n raddol.
- Mae offeryn archwilio newydd sy'n seiliedig ar CEFR wedi'i gynllunio i'w roi ar waith yn 2025–26, a allai wella cywirdeb asesiadau sgiliau.
- Mae gweithwyr sydd â sgiliau sylfaenol neu ddim sgiliau o gwbl yn cael eu hannog i gofrestru ar gyrsiau, gan awgrymu ffocws ar ddatblygu sgiliau'n wirfoddol yn hytrach na dysgu gorfodol.

Sgiliau Gwrando	2022/23	2023/24	2024/25
Pob deunydd gwaith	119	132	126
Sgyrsiau gwaith mawr	23	30	30
Deunydd arferol	41	44	48
Ymholiadau sylfaenol	593	646	673
Sgyrsiau cymdeithasol sylfaenol	192	212	213
Dim Sgiliau			729

Dim ateb			727
Cyfanswm	968	1064	2546

Sgiliau Siarad	2022/23	2023/24	2024/25
Rhugl – pob sgwrs	124	140	135
Y rhan fwyaf o sefyllfaoedd	29	34	37
Sgwrsio ag eraill	51	56	57
Ateb ymholiadau syml	150	169	162
Sgyrsiau cyffredinol	570	616	662
Dim sgiliau	780	0	757
Dim ateb	0	1900	736
Cyfanswm	1704	2915	2546

Sgiliau Darllen	2022/23	2023/24	2024/25
Pob sgwrs gwaith	121	138	129
Y rhan fwyaf o ddeunyddiau	48	57	56
Sgiliau arferol	72	81	78
Deunyddiau gwaith sylfaenol	139	157	165
Geiriau ac ymadroddion sylfaenol	615	650	673
Dim sgiliau	696	0	706
Dim ateb		1832	739
Cyfanswm	1691	2915	2546

Sgiliau Ysgrifennu	2022/23	2023/24	2024/25
Medrus, yn gallu gwneud gwaith cymhleth	105	117	117

Y rhan fwyaf o'r testun ysgrifenedig	40	50	47
Gwaith arferol, gyda chymorth	53	58	59
Negeseuon sylfaenol	497	537	552
Gohebiaeth syml	119	131	129
Dim sgiliau	883	0	903
Dim ateb		2022	739
Cyfanswm	1697	2915	2546

Hyfforddiant a Datblygiad

Mae'r gweithlu a'r cyfleoedd datblygu wedi'u hamlinellu yn y cynnydd ar Strategaeth y Gymraeg - Nod Strategol 3 yn Adran 2.

Ni dderbyniwyd unrhyw geisiadau am fersiwn Cymraeg o gyrsiau yn unol â Safon 152.

Swyddi newydd a gwag

Dymunol - angen ymgymryd â rhaglen 10 awr	246
Hanfodol	2

Gweithgareddau Monitro

Caiff y gwasanaeth ei fonitro drwy fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor.

Hunanwerthuso a Chynllunio Cyflawni

Trosolwg

Rhoddodd y Cyngor ei broses a'i ddogfennaeth hunanasesu a chynllunio gwasanaethau newydd ar waith yn 2025. Mae Adran 4.4 o'r fframwaith Hunanasesu a Chynllunio Cyflawni newydd yn adlewyrchu darpariaeth meysydd gwasanaeth ar gyfer Safonau'r Gymraeg.

Mae'r data isod wedi'i gasglu o'r rhan fwyaf o feysydd (ym mis Ebrill 2025). Bydd y meysydd sy'n weddill yn rhan o'r broses yn ddiweddarach yn y flwyddyn fel y cynlluniwyd. Yn 2026, bydd y data hwn yn cynnwys ymatebion o bob cwr o'r Cyngor.

Penawdau:

- Nododd 100% o'r gwasanaethau a gwblhaodd y broses eu bod yn ymwybodol o Safonau'r Gymraeg, ac yn cadw atynt.
- Yn ystod 2024, roedd 111 o staff wedi ymgymryd â'r cwrs Cymraeg 10 awr orfodol, fel sy'n ofynnol gan bolisi'r Cyngor (wedi'i gymryd o ddata OD*)
- Nododd 8 gwasanaeth fod ganddynt staff sy'n siarad Cymraeg a'u bod yn gallu darparu elfennau o'u gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg
- Dywedodd 100% o wasanaethau eu bod yn hyrwyddo cyfleoedd i ddysgu Cymraeg i'w staff
- Nododd 3 gwasanaeth fod newidiadau polisi yn cael eu datblygu gyda rhai newidiadau'n gysylltiedig â'r Gymraeg
- Cofnodwyd bod 76 o staff yn dysgu Cymraeg drwy amrywiaeth o ddulliau (ar-lein, sesiynau wythnosol yn lleol, drwy Dysgu Cymraeg / Prifysgol De Cymru)

Roedd digwyddiadau o arfer da a nodwyd yn cynnwys:

- Cynnwys gwefan ar gael yn ddwyieithog
- Pob ffurflen ar-lein ar gael yn ddwyieithog
- Cyhoeddwyd yr holl ohebiaeth yn ddwyieithog
- Nodwyd bod 3 grant yn cael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg

Canlyniadau Monitro Mewnol

Mae monitro mewnol wedi'i gynnal ac mae'r canlyniadau wedi'u hadrodd i'r Uwch Dîm Arweinyddol. Amlinellir canlyniadau'r monitro isod:

Meysydd cydymffurfio

- Atebwyd pob galwad yn y Gymraeg
- Roedd pob rhyngwyneb a dewislen ar y wefan yn y Gymraeg
- O'r meysydd a brofwyd ar y wefan, roedd llawer yn cydymffurfio â'r safonau

- Mae'r Asesiad Effaith Integredig wedi'i ddiweddarau i sicrhau ei fod yn dilyn Safonau'r Gymraeg

Meysydd i'w datblygu

- Mae angen i adran Treth y Cyngor fod ar gael yn y Gymraeg.
- Mae angen datblygu'r fewnwyd ymhellach i gefnogi dull dwyieithog
- Mae angen mwy o gysondeb mewn ymatebion i e-byst yn y Gymraeg

Camau a gymerwyd

Mae'r WLPO wedi parhau i weithio gyda'r gwahanol adrannau a pherchnogion tudalennau gwe a'r ardaloedd mewnwyd i sicrhau cydymffurfiaeth. Mae cymorth gydag e-bost wedi'i anfon at yr holl staff.

Monitro Allanol

Monitro 'Meddal' Swyddfa'r Comisiynydd

Mae Swyddog Gosod Safonau a Chydymffurfiaeth Swyddfa'r Comisiynydd wedi ymgymryd â gweithgareddau cydymffurfio a oedd yn cynnwys defnyddio gwahanol sianeli cyfathrebu megis gohebiaeth e-bost a ffôn, i asesu ymateb y Cyngor a'i gydymffurfiaeth â'r safonau. Ystyriodd y swyddog hefyd sianeli'r cyfryngau cymdeithasol a'r wefan gorfforaethol.

Mae'r canlynol yn amlinellu'r cryfderau a nodwyd a meysydd i'w datblygu

Meysydd cydymffurfio

- Atebwyd pob ymholiad yn llawn ac yn ddwyieithog yn y pen draw.
- Aelodau staff yn dangos gallu yn y Gymraeg
- Roedd mwyafrif y tudalennau ar y wefan a'r cyfryngau cymdeithasol yn cydymffurfio.
- Mae rhai negeseuon dwyieithog wedi'u cyflawni'n dda
- Mae'r rhan fwyaf o ffurflenni'n cydymffurfio'n gyffredinol gydag ymdrechion gweithredol i gyflwyno templedi dogfennau gyda nodweddion cydymffurfio dwyieithog.
- Roedd hysbysebion swyddi a brofwyd yn cydymffurfio â'r safonau

Meysydd ar gyfer Datblygu

- Cyflwyniadau dwyieithog anghyson ar draws galwadau, gyda staff yn troi i'r Saesneg yn ddiofyn ar adegau allweddol
- Roedd ychydig iawn o dudalennau'n cydymffurfio'n rhannol oherwydd dolenni coll a chynnwys anghyson
- Angen goruchwyliaeth well o ddarparwyr cynnwys allanol
- Anghysondebau mewn posteri ar y cyfryngau cymdeithasol, gyda diffyg prawf ddarllen ar gyfer cynnwys Cymraeg
- Mae angen cymhwyso gwelliannau i safon 49 yn fwy cyson

- Mae angen gwella Safon 139 ar gyfer ffurflenni cais recriwtio
- Nid yw'r gweithdrefnau cwyno yn cydymffurfio
- Mae angen amserlenni clir ar gyfer cwblhau ac adolygu polisïau mewnol

Camau a Gymerwyd

Mae'r WLPO wedi cysylltu â'r holl adrannau perthnasol ac wedi rhoi adborth o'r monitro. Mae Safon 49 wedi'i phwysleisio eto gyda'r holl weithwyr. Mae canllawiau pellach wedi'u cyhoeddi ar gyfer negeseuon e-bost a galwadau ffôn. Mae polisïau wedi'u diweddarau lle y bo'n briodol ac mae amserlenni monitro ac adolygu ar gyfer y rhain ar y gweill fel rhan o ddatblygu gweithdrefnau monitro.

Mae'r cynllun gwella busnes ar gyfer 2025-6 yn cael ei lunio ar hyn o bryd gan ddefnyddio'r ystod o wybodaeth a gasglwyd.

ADRAN 3

CYNNYDD AR STRATEGAETH 5 MLYNEDD Y GYMRAEG 2022-2027

Strategaeth y Gymraeg 2022-2027

Er mwyn cefnogi i greu diwylliant ac ethos, yn ogystal â darparu cyfleoedd i weithwyr ddefnyddio'r iaith, mae Safonau'r Gymraeg yn rhedeg ochr yn ochr â Strategaeth y Gymraeg o fewn Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr.

Gweithio mewn Partneriaeth

Mae gweithio mewn partneriaeth yn parhau i fod yn nodwedd gref ym Merthyr Tudful ar gyfer datblygu'r iaith a'r Diwylliant Cymraeg. Mae'r rhanddeiliaid allweddol canlynol yn darparu ystod o gyfleoedd a chymorth i ddatblygu'r Gymraeg:

- Menter Iaith Merthyr Tudful a Chanolfan Soar
- Dysgu Cymraeg Morgannwg
- Canolfan Soar
- Yr Urdd
- Ysgolion Cymraeg a Saesneg ym Merthyr Tudful
- Ysgol Gyfun Rhydywaun
- Coleg Merthyr Tudful
- Mudiad Meithrin
- Y Gwasanaeth Ieuenctid
- Dysgu Oedolion yn y Gymuned
- Consortïwm Canolbarth y De
- The Church of the Latter-Day Saints Church

Mae gan bartneriaid hefyd ystod o weithgareddau a rennir gyda Fforwm y Gymraeg mewn Addysg a Grŵp Strategaeth y Gymraeg, gan gefnogi gweithrediad y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg a Strategaeth y Gymraeg.

Mae'r canlynol yn amlinellu'r cynnydd parhaus o fewn y Strategaeth ar gyfer blwyddyn ariannol 2024-25.

Nod Strategol 1

Nod Cyffredinol: mae gan blant a phobl ifanc ddigon o gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg bob dydd

Mae cynnydd da yn cael ei wneud yn erbyn y blaenoriaethau a'r targedau a amlinellir yn Strategaeth y Gymraeg. Mae'r canlynol yn cyflwyno crynodeb o allbynnau/gweithgareddau:

- Mae amrywiaeth o gyfleoedd wedi'u datblygu i gefnogi plant a phobl ifanc mewn lleoliadau Saesneg i gysylltu'n gadarnhaol â'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol. Mae'r rhain wedi'u hamlinellu yn y gweithgareddau a'r prosiectau cymunedol isod. Mae Adroddiad Blyneddol y Gymraeg mewn Addysg hefyd yn rhoi trosolwg cynhwysfawr o'r gweithgareddau hyn.
- Mae darpariaeth a safonau yn y Gymraeg ar draws ysgolion Cymraeg a Saesneg yn parhau i wella fel yr amlinellwyd mewn gweithgareddau gwella ysgolion a chanlyniadau Arolygiadau Estyn. Derbyniwyd adroddiadau cadarnhaol, gan gynnwys astudiaethau achos arfer effeithiol yn Ysgol Uwchradd Pen y Dre.
- Mae cynnydd digonol yn cael ei wneud tuag at bob unigolyn ifanc sy'n gadael yr ysgol gyda chymhwyster yn y Gymraeg. Yn 2024, (blwyddyn academaidd) gadawodd 75.4% o ddisgyblion yr ysgol gyda chymhwyster yn y Gymraeg gyda 62 o fyfyrwyr yn cwblhau cymhwyster Agored Cymru. Cwblhaodd 3 disgybl y wobwr lefel 1, 4 disgybl y wobwr Lefel 2 a 55 disgybl y dystysgrif estynedig lefel 2 .
- Mae nifer/canran y plant sy'n trosglwyddo o Gylchoedd Meithrin i addysg cyfrwng Cymraeg wedi gostwng yn gyffredinol, fodd bynnag, mae niferoedd y garfan hefyd yn llawer llai mewn dau o'r lleoliadau.
- Mae pob ysgol bellach yn rhan o wobrau Campws Siarter Iaith/Cymraeg gyda'r ddwy Ysgol Gynradd Cyfrwng Cymraeg wedi cyflawni eu Gwobrau Aur.

Nod Strategol 2

Nod Cyffredinol: Mae Merthyr Tudful yn Fwrdeistref Sirol sydd â'r Gymraeg yn rhan annatod o'i gweithgareddau cymdeithasol a dinesig

Mae cynnydd da yn cael ei wneud yn erbyn y nod strategol hwn. Mae yna ystod sylweddol o ddigwyddiadau y mae'r Gymraeg neu agwedd ddiwylliannol Gymreig wedi'u datblygu mewn partneriaeth. Mae partneriaid hefyd yn cynnal eu gweithgareddau/digwyddiadau eu hunain sy'n hyrwyddo'r Gymraeg.

Mae'r canlynol yn amlinellu gweithgareddau cymunedol sefydledig, sydd wedi dod yn ganolog i gyflawni Strategaeth a Safonau'r Gymraeg, yn ogystal â rhai dulliau newydd. Nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr.

Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd

Ym mis Mai 2024, mae Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug, Ysgol Gynradd Gymraeg Santes Tudful, Ysgol y Graig, Pantyscallog, Ysgol Uwchradd Afon Taf a Phen y Dre wedi llwyddo i gyrraedd Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd Meifod yn eu cystadlaethau.

Digwyddiadau Gyrfaoedd

Mae Partneriaeth Addysg Busnes Gyda'i Gilydd yn parhau i gefnogi ysgolion ledled y Fwrdeistref.

- Bu Criw Cymraeg Parc Cyfarthfa yn ymweld â busnesau i'w hannog i ddefnyddio'r Gymraeg.
- Cynhaliodd Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug fore gyrfaoedd Cymraeg, a bu i 57 o ddisgyblion fynychu a bu i 7 cyflogwr lleol gefnogi'r bore gyrfaoedd. Roedd y digwyddiad yn cynnwys carwsél gyrfaoedd lle cafodd disgyblion gyfle i drafod rolau swyddi gyda'r cyflogwyr. Roedd hefyd yn cynnwys tasg ryngweithiol o weithgaredd proffil swydd ffocws a oedd yn caniatáu i ddysgwyr archwilio rolau penodol yn fanylach. Yn ogystal â hyn, fel rhan o fenter Siarter Iaith yr ysgol, ymwelodd grŵp o 7 disgybl â chanol y dref i ymgysylltu â 4 busnes lleol i hyrwyddo defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. O ganlyniad i'r gwahanol weithgareddau, llwyddon nhw i ennill Gwobr Aur Siarter Iaith.
- Cynhaliwyd menter debyg gan Ysgol Gynradd Gymraeg Santes Tudful, a oedd yn cynnwys 57 o fusnesau a weithiodd gyda 5 busnes lleol i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ymhellach mewn cyd-destun busnes.

Criw Cymraeg

Cynhaliodd y Welsh Whisperer weithdai ysgrifennu a gig Cymraeg i aelodau'r Criw Cymraeg yng Nghanolfan Soar yn haf 2024. Daeth dysgwyr o wahanol ysgolion ynghyd ar gyfer y digwyddiad, gan gefnogi'r defnydd o'r Gymraeg y tu allan i amgylchedd yr ysgol.

Eisteddfod RCT 2024

Bu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ffurfio partneriaeth â'r Coleg, Merthyr Tudful i arddangos y gwaith o amgylch y Gymraeg yn y Fwrdeistref mewn stondin cydweithredol yn yr eisteddfod Genedlaethol 2024. Gwelodd y cydweithrediad hwn holl gyfarwyddiaethau'r Cyngor yn cymryd rhan i arddangos eu gwasanaethau unigol gan amlygu cryfder ein gwaith. Roedd y stondin yn cynnwys ystod amrywiol o weithgareddau, arddangosfeydd ac yn adlewyrchu'r Gymraeg, treftadaeth ddiwylliannol Merthyr Tudful a'r gwasanaethau a gynigir gan y Cyngor ei hun. Roedd tua 1500 o ymwelwyr â'r stondin yn ystod yr wythnos.

Diwrnod Shwmae Su'mae

I adeiladu ar lwyddiant digwyddiad blynyddol blaenorol Diwrnod Shwmae Su'mae, trefnwyd hwn ar y cyd â phartneriaid Fforwm Addysg Cymru (WEF) a Grŵp Llywio Strategaeth y Gymraeg. Cynhaliwyd y digwyddiad yn Sgwâr Penderyn; dyma'r tro cyntaf i'r digwyddiad hwn gael ei gynnal ar y safle hwn.

Cymerodd saith ysgol gynradd ac un ysgol uwchradd ran mewn perfformio amrywiaeth o eitemau. Darparwyd adloniant i'r plant iau gan adroddwr straeon, peintio wynebau ac amrywiol weithgareddau drwy gydol y dydd. Yn ystod y dydd, darparwyd eitemau cerddorol gan gantores werin Gymreig, artist unigol Cymreig, ysgol gerddoriaeth leol a Gwasanaeth Cerdd yr Ysgolion. Mynychodd tua 1200 o bobl y digwyddiad dros gyfnod y dydd gan ganiatáu i blant, pobl ifanc a'r gymuned ehangach ymgysylltu â'r Gymraeg. Roedd 25 o fusnesau yn bresennol, gan adeiladu ar y digwyddiad blaenorol. Darparodd y digwyddiad gyhoeddusrwydd cadarnhaol i ddefnyddio'r Gymraeg ledled Merthyr Tudful. Y partneriaid a gymerodd ran yn y digwyddiad oedd Mudiad Meithrin, Menter Iaith Merthyr Tudful a Rhieni Dros Addysg Gymraeg, Dysgu Cymraeg Lloegr, Lles Merthyr Tudful, Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd Adran y Blynyddoedd Cynnar CBSMT, Ysgol Gymunedol a'r Coleg, Merthyr Tudful.

Eleni, aeth y digwyddiad ymlaen gyda gig gyda'r nos yng Nghlwb Crown (lleoliad newydd ym Merthyr Tudful) yn cynnwys bandiau Cymraeg. Daeth nifer cymedrol i'r gig hon, a gobeithir y gellir adeiladu ar hyn ar gyfer digwyddiad 2025-6.

Ffair Nadolig

Trefnwyd Ffair Nadolig Blynnyddol y Gymraeg i hyrwyddo'r Gymraeg ledled y Fwrdeistref Sirol. Cynhaliwyd y digwyddiad yng Nghanolfan Hamdden Merthyr Tudful ac roedd mwy o ymwelwyr yno o'i gymharu â'r blynnyddoedd blaenorol. Perfformiodd pedair ysgol o Ferthyr Tudful a dau Gylch Meithrin eitemau cerddorol Nadoligaidd Cymraeg. Darparodd Cerddorfa Ieuencid Merthyr Tudful yn ogystal ag ysgol gerddoriaeth leol eitemau cerddorol hefyd. Cynhaliwyd amrywiaeth o weithgareddau gan gynnwys peintio wyneb, storïwr yn diddanu'r plant iau, yn ogystal â Sion Corn. Cymerodd deuddeg o Fusnesau Cymraeg ran yn gwerthu eu cynnyrch i'r cyhoedd. Derbyniwyd adborth cadarnhaol gan aelodau'r cyhoedd gyda thua 500 o aelodau'r cyhoedd yn mynychu'r digwyddiad. Roedd gan amrywiaeth o bartneriaid gan gynnwys Mudiad Meithrin, Menter Iaith Merthyr Tudful, Yr Urdd a Dysgu Cymraeg Sir Forgannwg stondin yn hyrwyddo rhaglenni Cymraeg a rhaglenni addysgol.

Dydd Santes Dwynwen

Mewn cydweithrediad â Choleg Merthyr Tudful, lansiwyd cystadleuaeth Dydd Santes Dwynwen i bob ysgol ym Merthyr Tudful gymryd rhan ynddi. Y brif dasg oedd creu a dylunio cerdyn Dydd Santes Dwynwen ac ysgrifennu cerdd yn y Gymraeg. Yr enillwyr oedd Ysgol Gynradd Heolgerrig ac Ysgol Gynradd Troedyrhiw a chafodd eu gwobrau eu cyflwyno iddynt yn y Coleg, Merthyr Tudful.

Cynllun Cerddoriaeth Genedlaethol

Mae Upbeat Music and Art Services wedi darparu cyfleoedd diwylliannol Cymreig i 5 ysgol i gefnogi Cynefin o fewn y Cwricwlwm.

Eisteddfodau Clwstwr 2025

Mae ysgolion o bob cwr o'r Clwstwr wedi trefnu eisteddfodau llwyddiannus sydd wedi profi i fod yn effeithiol wrth hyrwyddo'r Gymraeg, yn enwedig yn ein hysgolion cyfrwng Saesneg. Mae'r digwyddiadau hyn wedi rhoi cyfleoedd gwerthfawr i'r plant, ac i ysgolion cyfrwng Saesneg a chyfrwng Cymraeg ymgysylltu â'r iaith mewn cydestun dathlu a chyfoethog yn ddiwylliannol. Bydd rhai o'r eitemau cerddorol o'r eisteddfodau hyn yn cael eu cynnwys yn Nathliad y Gwasanaeth Cerdd ym mis Mehefin 2025.

Eisteddfod yr Urdd - Rowndiau Rhanbarth 2025

Bu dysgwyr o Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug, Ysgol Gynradd Gymraeg Santes Tudful, Ysgol Gynradd Abercanaid, Ysgol Arbennig Greenfields, Ysgol Gynradd Gellifaelog, Ysgol Gynradd Pantyscallog, Ysgol Gynradd Troedyrhiw, Ysgol

Gynradd y Graig i gyd yn cystadlu yn yr Eisteddfod ardal a byddant yn mynd ymlaen i Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd ym mis Mai 2025.

Cyfleoedd ar gyfer Dysgu Fel Teulu

Mae Ysgolion Bro (CFS) wedi cynnal nifer o ddigwyddiadau Cymraeg eleni sy'n cynnwys

- Bore coffi Diwrnod Shwmae yn ysgol uwchradd Afon Taf. Roedd y Criw Cymraeg yn bresennol yn ogystal â rhai rhieni.
- Dydd Gŵyl Dewi yn Afon Taf yn ystod hanner tymor ac roedd ar agor i ddysgwyr o bob ysgol gynradd bartner. Cynhaliwyd gweithgareddau fel cerddoriaeth werin, dawnsio clocsiau pren a blasu cacennau criw.
- Prosiect gydag Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug i gyflwyno geirfa syml yn y dosbarth Meithrin. Roedd yn targedu rhieni disgyblion Meithrin. Fel rhan o'r prosiect, cafodd rhieni fatiau geiriau i fynd adref gyda nhw i gefnogi'r defnydd o'r Gymraeg gartref yn ogystal â chyfle i gymryd rhan mewn gweithgareddau o fewn y prosiect i ymarfer defnyddio'r eirfa newydd gyda'u plant. Cymerodd 9 teulu ran.
- Digwyddiad Malayali ym mis Mai, gyda band Cymraeg a diddanwyr Cymraeg i'r plant (Do-Re-Mi)
- Diwrnod Hwyl i'r Teulu ym Medlinog a Threlewis - Mynychodd CFS a bu iddynt gynnal gweithgareddau ymgysylltu â theuluoedd. Fel rhan o hynny, defnyddiwyd bwrdd hunlun Shwmaeronment i annog defnyddio'r Gymraeg yn y digwyddiad.
- Cydweithio rhwng ysgolion ym mis Gorffennaf - Ymwelodd disgyblion Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug ag Ysgol Gynradd Bedlinog i ddysgu gemau iard yn y Gymraeg i ddisgyblion blwyddyn 5. Yn ystod y bore, bu'r disgyblion yn cydweithio i greu posteri dwyieithog i hyrwyddo'r gemau iard ac egluro'r rheolau.
- Bore Coffi a 2 sesiwn deuluol o fewn clwstwr Afon Taf. Cynigiodd y digwyddiadau hyn gyfleoedd dwyieithog gwerthfawr i deuluoedd sy'n siarad Cymraeg, rhieni di-Gymraeg sydd â phlant mewn ysgolion cynradd Cymraeg, ac aelodau'r gymuned sydd fel arfer â chyfleoedd ymgysylltu dwyieithog cyfyngedig.

Cyfleoedd Partner

Yr Urdd

Mae'r Urdd yn cefnogi plant a phobl ifanc drwy weithgareddau yn yr ysgol ac yn y gymuned. Mae'r rhain wedi cynnwys:

- rhedeg clwb Cymraeg wythnosol ac mae clwb amser cinio hefyd wedi bod yn Ysgol Gyfun Rhydywaun gyda phresenoldeb dysgwyr o Ferthyr Tudful.

- Clwb PONTIO yn Ysgol Gynradd Gymraeg Rhyd y Grug bob nos Lun a sesiynau hwyliog sydd wedi eu cynnal mewn pedair ysgol gynradd.
- mynd â dysgwyr i Langrannog ar dripiâu.
- sefydlu Fforwm Ieuenctid newydd sydd wedi cyfarfod unwaith hyd yn hyn. Mae'r Fforwm Ieuenctid yn gobeithio trefnu gigs a digwyddiadau eraill.
- Clwb Ieuenctid Cymru yn Georgetown bob nos Lun lle mae hyd at ddeg o bobl ifanc yn mynychu.
- 10 o bobl ifanc yn cymryd rhan yn y daith i Disneyland Paris
- 5 ysgol gynradd yn ymuno â'r Jambori
- Gŵyl deuluol yng Nghanolfan Gymunedol Tywn ym mis Hydref

Rydym yn falch o nodi bod enillydd CogUrdd Cymoedd Morgannwg yn hanu o Ferthyr Tudful.

Menter Iaith Merthyr Tudful a Chanolfan Soar

Mae Canolfan Soar yn parhau i fod yn ganolfan ganolog i'r Gymraeg ym Merthyr Tudful. Mae Menter Iaith, yr Urdd a Dysgu Cymraeg Sir Forgannwg wedi gweithio mewn partneriaeth i ddarparu amrywiaeth o gyfleoedd i blant, pobl ifanc a chymuned Merthyr Tudful. Mae'r rhain yn cynnwys (ond heb fod yn gyfyngedig i)

- Clwb darllen wythnosol i ddechreuwyd
- Sgwrs i oedolion
- Celf a Chrefft (cydweithrediad â Dysgu Cymunedol i Oedolion)
- Nosweithiau Meicroffon Agored
- Gweithdai Drama
- Ti a Fi (cydweithio gyda Mudiad Meithrin)
- Cyrsiau Dysgu Cymraeg Morgannwg
- Dathliadau Mari Lwyd
- Ysgol Roc

Mudiad Meithrin

Mae Mudiad Meithrin yn gweithio'n agos gyda Thîm Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar i hyrwyddo darpariaeth y Gymraeg a chefnogi plant a theuluoedd. Mae amrywiaeth o gyfleoedd wedi'u darparu gan gynnwys

- Agor cyfleusterau Ti a Fi newydd yn Santes Tudful a Threharris
- Datblygu cyrsiau Clwb Cwtch i rieni
- Cefnogi digwyddiadau a gwaith hyrwyddo CBSMT gyda thîm y Blynyddoedd Cynnar

Nod Strategol 3

Nod cyffredinol: mae cynnydd yn y defnydd o'r Gymraeg ar draws yr holl weithluoedd cyfan

Mae cynnydd da yn cael ei wneud yn erbyn y nod strategol hwn. Mae datblygu'r gweithlu wedi bod yn ffocws allweddol i ddull y Cyngor o weithredu, datblygu ac ymgorffori Safonau'r Gymraeg. Mae gweithio traws-gyfarwyddiaeth, yn ogystal ag ymgysylltu ag amrywiaeth o bartneriaid allanol i gefnogi, wedi bod yn ganolog i'r datblygiadau.

Dyma grynodedb o allbynnau/gweithgareddau:

- Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn aelod gweithgar o Grŵp Deddf ac yn mynychu eu cyfarfodydd yn rheolaidd. Mae Grŵp Deddf yn grŵp gwirfoddol sy'n cynnwys Swyddogion Iaith ar gyfer cyrff y sector cyhoeddus sy'n dod o dan ofynion cydymffurfio Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar lefel ranbarthol. Nod Grŵp Deddf yw trafod a rhannu gwybodaeth ac arfer da ar y Gymraeg.
- Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn aelod gweithgar o grŵp Rhwydiaith ac yn mynychu cyfarfodydd yn rheolaidd. Mae Rhwydiaith yn grŵp sy'n cynnwys Swyddogion Iaith ar gyfer cyrff y sector cyhoeddus sy'n dod o dan ofynion cydymffurfio Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar lefel genedlaethol. Fe'i trefnir gan Lywodraeth Cymru ac mae'n trafod ac yn rhannu gwybodaeth ac arferion da am y Gymraeg a deddfwriaeth, strategaethau, polisiau a gweithdrefnau perthnasol y Llywodraeth.
- Mae rhestr o wirfoddolwyr Cymraeg ymhlith aelodau staff wedi'i diweddarau, gan geisio sicrhau bod o leiaf un gwirfoddolwr ym mhob cyfarwyddiaeth. Mae gwirfoddolwyr hefyd yn cefnogi cydweithwyr gyda'u datblygiad, gan ddatblygu gallu arweinyddiaeth felly.
- Mae ymgyrch ymwybyddiaeth o safonau'r Gymraeg wedi'i chynnal drwy'r Uwch Dîm Arweinyddol, cymorth pwrpasol gydag adrannau a chyfathrebu mewnol i sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg.
- Er mwyn cefnogi staff ac aelodau etholedig i ddysgu a hyrwyddo'r Gymraeg, mae'r Cyngor wedi datblygu menter gair/ymadrodd Cymraeg yr wythnos. Mae'r ymadroddion byr Cymraeg yn ymddangos bob wythnos yn y Bwletin AD. Mae'r geiriau a'r ymadroddion hyn yn ymwneud â Safon y Gymraeg a'r Safon sy'n cael ei hyrwyddo'r wythnos honno yn y bwletin Pobl a Pherfformiad. Mae hyn yn rhan o'r 'Gornel Gymraeg' newydd (gweler isod).
- Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda phartneriaid fel Hwb Cymunedol Canol y Dref a Llyfrgell Merthyr Tudful i gynnal bore coffi ddwywaith y mis i ddysgwyr a staff sydd wedi colli eu hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg a chefnogi datblygiad. Mae'n fore coffi anffurfiol lle mae staff y Cyngor yn trafod yn y Gymraeg ac yn chwarae gemau Cymraeg. Mae presenoldeb yn cynyddu ac fe'i cefnogir gan grŵp Teams lle gallant ofyn am gymorth gan Swyddog Polisi'r Gymraeg.
- Mae'r Gornel Gymraeg wedi'i datblygu fel rhan o'r bwletin Pobl a Pherfformiad. Mae'n cynnwys nifer o feysydd i gefnogi i ddatblygu'r gweithlu,

gan gynnwys ffocws ar safonau, Ymadrodd Cymraeg yr Wythnos, Gair yr Wythnos, Awgrymiadau Da.

- Mae dau fodiwl ymwybyddiaeth newydd wedi'u datblygu i sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg.
- Mae'r rhaglen anwytho ar gyfer gweithwyr newydd wedi'i diweddarau i gynnwys yr elfennau allweddol a amlinellir yn Safon 133. Bydd adrodd ar hyn yn rhan o'r adroddiad blynyddol nesaf.
- Mae fframwaith newydd i asesu sgiliau iaith wedi'i ddatblygu a bydd yn dod ar waith yn 2025-26. Mae hyn yn seiliedig ar y Fframwaith Cyfeirio Ewropeaidd Cyffredin ar gyfer leithoedd (CEFR) ac arfer da a amlinellir mewn gwybodaeth ganllaw.
- Mae'r Cyngor yn parhau i weithio mewn partneriaeth â Dysgu Cymraeg Morgannwg i ddarparu cyfleoedd hyfforddiant yn y gweithle i staff ac Aelodau Etholedig. Mae hyn yn cynnwys ymgyrch hyrwyddo barhaus i annog staff ac Aelodau Etholedig i ymgymryd â chyfleoedd hyfforddiant yn y Gymraeg drwy sesiynau galw heibio, drwy'r fewnwyd, drwy e-bost, a sesiynau blasu.
- Cyfraddau cwblhau cyrsiau Canolfan Genedlaethol y Gymraeg. Mae'r canlynol yn amlinellu'r rhaglenni a ymgwymerwyd â nhw

Rhaglen	Nifer sy'n cymryd rhan
GWELLA EICH CYMRAEG: Rhan 1	8
GWELLA EICH CYMRAEG: Rhan 2	2
GOFAL CYMDEITHASOL: Rhan 1	2
GOFAL CYMDEITHASOL: Rhan 2	1
CROESO YN ÔL: Rhan 1	38
CROESO YN ÔL: Rhan 2	13
CROESO: RHAN 1	120
CROESO: Rhan 2	111
Cyfanswm Terfynol	295

Cyfeiriwch hefyd at dudalen 27, Gweithgareddau hunanwerthuso uchod.

Ap Caru Cymru

I gefnogi gweithlu'r ysgol, mae Ap Caru Cymru a ddatblygwyd gan ddysgwyr mewn pedair ysgol gynradd yn cael ei dreialu gan 2 o'r ysgolion a oedd yn rhan o'i ddatblygiad. Mae'r ap hwn yn defnyddio'r continwwm dysgu sydd ei angen i sicrhau bod Cwricwlwm Cymru yn cael ei gyflwyno. Mae'n cynnwys ystod o weithgareddau i gefnogi dysgu ac addysgu ieithoedd. Mae rhaglen o ddysgu proffesiynol wedi

dechrau cael ei datblygu, er mwyn caniatáu i'r ap gael ei gyflwyno ar draws ysgolion i gefnogi dysgu plant ac athrawon.

Argymhellion a Chamau Gweithredu

1. Gwella Monitro a Gwerthuso Sgiliau Iaith

Argymhellion:

- Rhoi'r offeryn archwilio sy'n seiliedig ar CEFR ar waith yn 2025-26 fel y cynlluniwyd, er mwyn gwella cysondeb a chymaroldeb data.
- Diweddaru a dadansoddi proffiliau sgiliau iaith gweithwyr yn rheolaidd er mwyn targedu ymyriadau'n effeithiol.

Camau gweithredu :

- Hyfforddi rheolwyr ar ddefnyddio'r fframwaith CEFR.
 - Sefydlu adolygiadau blynyddol i olrhain cynnydd wrth gaffael sgiliau.
-

2. Cynyddu Argaeledd, Ehangu a Theilwra Hyfforddiant ar y Gymraeg

Argymhellion:

- Cynnig cyrsiau Cymraeg haenog sy'n cyd-fynd â lefelau CEFR, gyda llwybrau clir o ddechreuwr i lefel uwch.
- Darparu cymhellion neu gydnabyddiaeth am gwblhau a datblygu.
- Sicrhau bod sesiynau hyfforddiant gorfodol neu gyffredin allweddol yn cael eu cynnig yn y Gymraeg.
- Sicrhau bod yr holl staff yn y cyfarwyddiaethau peilot yn cwblhau'r modiwl ar-lein 10 awr yn llawn
- Hyrwyddo'r cynigion hyn yn glir ac yn gynnar yn ystod cyfnodau cofrestru.

Camau gweithredu:

- Holi gweithwyr i bennu ar y fformatau a ffafir (e.e. wyneb yn wyneb yn erbyn ar-lein).
 - Llunio partneriaeth â darparwyr i gynnig amserlenni dosbarth hyblyg.
 - Nodi cyrsiau a ddefnyddir yn aml a gweithio gyda darparwyr i ddatblygu fersiynau Cymraeg.
 - Tracio cofrestru a phresenoldeb mewn cyrsiau Cymraeg yn flynyddol.
 - Ymestyn y gofyniad hwn i'r adrannau sy'n weddill, gan ei ymgorffori yn y broses sefydlu a hyfforddiant parhaus
-

3. Cryfhau Gofynion Recriwtio

Argymhellion:

- Ailasesu a ddylai mwy o rolau gynnwys meini prawf “Cymraeg hanfodol” neu “Cymraeg i’w dysgu”, yn enwedig swyddi sy’n ymdrin â chwsmeriaid neu swyddi o fewn gwasanaeth cyhoeddus.
- Datblygu strategaeth iaith wrth recriwtio i gyd-fynd â nodau’r Gymraeg.
- Rhoi fframwaith sgiliau Cymraeg sy’n seiliedig ar CEFR ar waith yn llawn ar draws yr holl ddeunyddiau recriwtio ac arolygon mewnol.

Camau gweithredu:

- Ymgysylltu ag adrannau i adolygu gofynion y swydd ac anghenion iaith.
- Darparu offeryn asesu’r Gymraeg i dimau recriwtio.
- Defnyddio’r data hwn i nodi bylchau sgiliau adrannol a thargedu ymyriadau dysgu yn unol â hynny

4. Parhau i Hyrwyddo Ymwybyddiaeth ac Ymgysylltiad

Argymhellion:

- Cynyddu cyfathrebu mewnol ynghylch pwysigrwydd casglu ac adrodd data iaith.
- Annog mwy o ymgysylltiad â safonau a diwylliant Cymru.
- Ehangu a gwerthuso’r peilot #SiarterShwmaeronment
- Parhau i hyrwyddo cyfleoedd dysgu ac adnoddau’r Gymraeg drwy sianeli cyfathrebu sefydledig
- Cynnal cyfarfodydd strategol rheolaidd gyda Gwasanaethau Pobl a Thrawsnewid.

Camau gweithredu:

- Cynnwys ymwybyddiaeth o’r Gymraeg mewn sesiynau anwytho a datblygu staff.
- Datblygu ymgyrch ymgysylltu rheolwyr
- Cynnal ymgyrchoedd ymgysylltu â’r Gymraeg.
- Cynnal gwerthusiad ffurfiol o ganlyniadau’r cynlluniau peilot ar draws y tair cyfarwyddiaeth
- Defnyddio canfyddiadau i fireinio a graddio’r rhaglen ar draws adrannau eraill gan gynnwys gwersi a ddysgwyd ac arferion gorau
- Datblygu’r fewnwyd fel canolfan ddigidol ganolog lle mae’r holl offer, hyfforddiant a chanllawiau Cymraeg ar gael yn hawdd i staff.
- Sefydlu cynllun monitro ar y cyd i olrhain cynnydd, diweddarau cynlluniau gweithredu, a rhannu straeon llwyddiant ar draws cyfarwyddiaethau
- Annog mwy o ddefnydd achlysurol o’r Gymraeg drwy arwyddion, templedi e-bost a chyfarchion yn y gweithle
- Cydnabod a dathlu adrannau sy’n dangos arloesedd neu ragoriaeth wrth normaleiddio’r defnydd o’r Gymraeg.

Manylion Cyswllt:

Sut i gysylltu â ni

Os hoffech gael copi o'r Adroddiad Blynyddol hwn mewn unrhyw fformat arall neu wedi'i gyfieithu i iaith arall, cysylltwch â ni drwy:

Ein gwefan: www.merthyr.gov.uk

Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful
Canolfan Ddinesig
Stryd y Castell
Merthyr Tudful
CF47 8AN

Rhif ffôn: (01685) 725000